

Robert Stark: Demokratikus iskolák és demokratikus képzés Izraelben (részletek)

november 19, 2013

„A demokratikus iskolák, jelen példában az izraeli Hadera Demokratikus Iskola, a diákok óriási mértékű bevonódását-szerepvállalását teszik lehetővé. Itt nincsenek előre megadott tervezetekbe és szervezeti keretekbe kényszerítve, minden lehetséges dologban maguk döntenek. A demokrácia nem az osztályok képviselőiből álló kormányzati forma vagy üres közhely, hanem valósággá vált szervezeti felépítmény és életforma. A szabadság a választásra, a függetlenségre, a saját döntés meghozatalára a diákokból öntudatos egyéneket farag. Egy egyszeri osztálytanács vagy diákképviselet már csupán a koncepciójából következően sem teszi lehetővé a tanuló személyiségének ilyen nagy mértékű kibontakozását. ...”

1. *Ahol az álmok nem csupán álmok maradnak*

Az SV – képzések⁽²⁾ szemináriumain néha felbukkan feladatként, hogy képzeljük el álmaink iskoláját. A megszületett tervek természetesen nagyban különböznek egymástól, amiben azonban gyakran megegyeznek, az a vágy a nagyobb iskolai szabadság, a több önállóság és az iskolai életében való tevékenyebb részvétel iránt. Ki tehet szemrehányást mindezért ezeknek a tanulóknak, akik nap mint nap egy, a kultuszminisztérium által elfogadott tanterv, az iskolai vezetés kibocsájtotta pedagógiai program és a tanáraik megtervezte órarend szerint kénytelenek élni? Micsoda furcsaság tulajdonképpen az, hogy olyan dolgokat kell megjegyezni, olyan tények iránt kell érdeklődést mutatni, majd azokat kívülről betéve megtanulni, amelyeknek semmi köze a valós életünkhöz és egyéni érdeklődési körünkhöz. Manapság alig van valaki, aki ennek

szükségességét megkérdőjelezné, mivel ez így tűnik helyesnek, egész egyszerűen természetesnek.

Ha azonban a demokratikus iskolák fejlődését kísérvük figyelemmel például Izraelben, vagy szerte a nagyvilágban, egy egészen másféle kép bontakozik ki előttünk. Ezekben az iskolákban a diákok felelőssége, hogy saját érdeklődési területeik mentén haladjanak és kutassanak. A következőkben megpróbálom bemutatni, hogy néhány elképzelésünk álmaink iskolájáról hogyan vált máris létező valósággá az izraeli demokratikus iskolákban.

2. *„Intézet a Demokratikus Nevelésért” (Institut for Democratic Education) mint a demokráciára nevelés intézményes példája*

1987-ben Yaacov Hecht⁽³⁾ megalapította az IDE-t (Institut for Democratic Education/Intézmény a Demokratikus Nevelésért), mely elsősorban azzal a feladattal jött létre, hogy az újonnan megszülető demokratikus iskolák kísérő és támogató intézménye legyen. A Hadera Demokratikus Iskola, mint első ilyen típusú intézmény egyidejű megalapításával világossá vált, mekkora jelentősséggel bír egy demokratikus iskolákat támogató felsőbb fórum megléte.

Az 1980-as évek óta, az akkoriban 26 tagot számláló demokratikus iskolahálózat, mintegy 4000 tanulóival egyre nagyobb jelentősségre tett szert az egész állami nevelési szervezetre nézve is. A reformpedagógiai és az alternatív iskolák mozgalmától megihletve, számtalan új iskolát alapítottak. Különösen az első fázisban adódtak ezeknek az iskoláknak nehézségeik, mivel olyan sokféle módszer, tartalom és struktúra létezett, amivel dolgozniuk lehetett. Az IDE feladata éppen abban áll, hogy az egyes iskolák alapítási fázisában támogassa az intézmény saját koncepciójának létrejöttét és fejlődését.

Kilenc évvel az alapítása után az IDE az izraeli Oktatás- és Nevelésügyi Minisztériumtól arra kapott felkérést, hogy állami iskolákban nyújtson támogatást egy erőteljesebb demokratizálódási folyamat elősegítésében. Ma már az IDE hivatalos tanácsadó szerepet tölt be a demokratikus nevelés területén a kormány oktatáspolitikájában, azonkívül tanár-továbbképzéseket tart, workshopokat szervez és természetesen továbbra is támogatja és kíséri a demokratikus iskolákat.

3. *A demokratikus nevelés alapelvei*

Az IDE a következő meghatározását adja az iskolai demokratikus tanulásnak:

iskolai önkormányzat közérthető és demokratikus alapelvek szerint szerveződik, tagjai éppúgy lehetnek diákok, mint a tanárok és a szülők.

2. A diákok, életkoruktól függetlenül, maguk dönthetik el, hogy mit, kivel és hogyan tanulnak.

3. A diákok emberi jogai és emberi méltóságuk kitüntetett figyelmet élveznek.

Egy új iskola alapítása során, az előkészületi fázisban, az összes abban részt vállaló személynek meg kell vitatnia, hogy ezek az alapelvek, mint előfeltételek hogyan ültethetőek át a gyakorlatba, majd ki kell dolgozniuk az így született saját koncepciónak megfelelő működési kereteket. Ha ezeket a pontokat alaposan szemügyre vesszük, egyértelművé válik, hogy a DEMOKRÁCIA itt nem kormányzási szisztémát vagy iskolaszabályozási rendet jelent csupán, hanem sokkal inkább mint az emberek egymás közötti érintkezésében jellemző alapvető beállítódás értelmezhető.

A demokratikus alapértékek csoportja, úgymint a jog a szabadságra, az autonómiára és a méltóságra áll a figyelem

középpontjában. Fontos leszögeznünk, hogy a különböző demokratikus iskolák koncepciói gyakran igen erősen eltérnek egymástól, mivel azok az iskola összes résztvevőjének dialógusai során jönnek létre. Hogy mégis lássunk egy példát arra, hogyan néznek ki ezek az elképzelések, alapvetések a mindennapok gyakorlatában, nézzük meg , hogyan csinálta mindezt a Hadera Demokratikus Iskola!

4. *Iskolai hétköznapiak a Hadera-ban*

Hadeiraban, egy Netanya és Haifa közötti kisvárosban található az első, és –mintegy 370 tanulójaival- a mai napig is legnagyobbnak számító demokratikus iskola alapították, s az Oktatásügyi Minisztérium a fennállásának első pillanatától kezdve kritikusan szemlélte működését. Miközben sok más iskola kudarcot vallott, a Hadera 1994-ben megkapta az izraeli elnök oktatási díját, amely a legrangosabb kitüntetésnek számít az izraeli oktatás és nevelés területén.

Területileg az iskola három fő részre oszlik: a 4 és 8 év közöttiek részére három épület áll rendelkezésre, melyek mindegyikében két-két mentor (mint kapcsolattartó személy) segíti a gyerekeket. Az idősebb diákok gyakorlatilag bármikor meglátogathatják a kisebbeket és gyakran meg is figyelhető gondoskodó jelenlétük a kicsik mellett. A 8 és 12 év közötti diákok egy nagy központi épületben kaptak helyet, ugyanígy a 12-18 évesek is egy nagy házzal bírnak.

Mivel a demokratikus iskolák a demokrácia alapelvei szerint szerveződnek, ennek megfelelően a Haderaban is három fő részre oszlik a kormányzás: a törvényhozásra, a végrehajtásra és az igazságszolgáltatásra. Törvényhozó szervként a hetente ülésező iskolai parlament funkcionál, melynek munkájában minden tanár, diák és szülő (az egykoriakat is beleértve, mindhárom csoportból) részt vehet. Minden jelentős iskolai ügy itt kerül megvitatásra.

A Németországban uralkodó szemlélettel ellentétben (értsd ezalatt: a hagyományos német állami iskolákban-a ford.) –ahol az iskolai parlament csak tanácsadó és hangulatjelző szervként szolgál-a demokratikus iskolákban minden, parlament hozta döntés a közösség valamennyi tagjára nézve kötelező és betartandó (hacsak állami törvénybe nem ütközik). A parlament jogköre kiterjed a tanerők alkalmazására és elbocsájtására, valamint az anyagiak kezelésére is. Ugyancsak demokratikus játékszabályok alapján történik a gyűlésvezetők, a rendre felügyelők és a jegyzőkönyv-vezetők megválasztása. Ezeket a tisztségeket gyakran maguk a diákok töltik be, így ők vezetik a vitákat, de joguk van ahhoz is , hogy egy rendbontó tanárt figyelmeztessenek vagy rendreutasítsanak.

A parlamenti döntések keresztülvitelére végrehajtó szervként, meghatározott időre bizottságokat, választmányokat alakítanak, amelyek aztán bevezetik a szükséges intézkedéseket, a munkát ellenőrzik és összehangolják. A Haderaban a végrehajtó szervekhez a következő –minden tanév elején újonnan megválasztott- bizottságok tartoznak:

1. Gazdasági bizottság: éves gazdasági tervezetet írnak,melyet aztán a Parlament hagy jóvá.
2. A diákok felvételéért felelős választmány feladata, hogy gondoskodják az iskolába jelentkező új diákok kiválasztásáról és felvételéről .
3. A tanári bizottság: meghatározza a tanári feladatokat, megvitatja az új tanárok felvételét és az esetleges elbocsájtásokat.
4. A rendezvényekért felelős csoport szervezi az iskolán belüli rendezvényeket,többek között az „Eső napja” elnevezésű ünnepet, melyet minden iskolaév őszén ülnek meg.
5. A kirándulás-csoport viseli a felelősséget az iskolai kirándulások megszervezéséért és keresztülviteléért.

6. Az építési választmány az iskola karbantartásával és építési terveivel foglalkozik.

A ügyvitelért felelős vezetőséget (értsd: az iskolát kifelé is képviselő vezető szervet-a ford.) a tanári bizottság választja meg, négy éák, konfliktusok esetén a tanároknak éppúgy, mint a diákoknak megvan a lehetőségük az iskolai bíróság összehívására. A bíró, egy választott diák vagy tanár, első körben megpróbálkozik „hídépítőként” fellépni a felek között, annak érdekében, hogy a konfliktus mindkét fél egyetértésével megoldódjék. Csak ha ez nem sikeres, hoz döntést maga a bíró az ügyben. Mint minden jól működő demokráciában, itt is adott a lehetőség arra, hogy az ítélet ellen fellebbezést nyújtsanak be, mielőtt még a bíró meghozná végérvényes határozatát.

Ezek a demokratikus struktúrák arról a próbálkozásról tanúskodnak, hogy itt a diákokat tevékeny részvételre és szerepvállalásra ösztönzik. A német iskolákkal ellentétben, ahol a tanulók részvétele a döntéshozatalban formális (mivel a képviseleten alapuló rendszerben az osztályszónok vagy egy diákképviselő fellépésén keresztül történik), a Haderaban a bázisdemokrácia (közvetelen részvételen alapuló formája a demokratikus berendezkedésnek) az a részvételi forma, ami az egész iskolai milliőt meghatározza. Az iskola ezáltal a demokratikus részvétel valódi tapasztalatszerző területévé, gyakorlóterepévé válik.

A demokratikus iskolamozgalom ugyanakkor abból indul ki, hogy minden tudás egyenértékű, és ezért nem állhat az iskola hatalmában annak eldöntése, hogy a speciális szaktárgyak közül melyik előbbrevaló. A megszabott „tantervek” és „a vizsgákhoz szükséges tananyag” kifejezések az állami iskolarendszer meghatározó építőkövei, melyek- ezen nézet szerint -akadályozzák a diákok szabad fejlődését, személyiségük kibontakozását.

Az állami iskolákkal összehasonlítva, a Haderaban a tanulóknak

lehetőségük van arra, hogy a tanév elején maguk állítsák össze az órarendjüket egy meglehetősen széles tantárgy-kínálatból. A tanítási órákon való szabad részvétel a tanulás iránti vágyat hivatott szolgálni, ugyanakkor teljesítménynövelő hatású. Amennyiben egy téma nem szerepel a megadott repertoáron, az érdeklődő tanulók összefoghatnak és együtt egy új szaktárgyat alapíthatnak. A parlamenttel történő egyeztetés kérdése azután, hogy a tantárgyhoz megfelelő tanerőt keressenek és alkalmazzanak.

A tanítás megkezdésekor, a tanév elején a kurzust vezető tanár meghatározhatja a tárgya tanítása során érvényes szabályokat, legyen az akár a rendszeres jelenlét, vagy a házi feladatok készítésének kötelezettsége. Ezek a szabályok aztán az egész tanévre nézve érvényesek. A vizsgázás nem tartozik a megszokott dolgok körébe, sok diák más formában tesz tanúbizonyságot az általa megtanultakról, így például különböző írásművekkel vagy az interneten egy Wikipédia cikk megszerkesztésével. A tanítás mindig széles korosztályt fog át, vagyis akár egy 10 és egy 15 éves diák is látogathatja ugyanazt a kurzust.

Az órarendszerű tanítás mellett a Haderaban más tanulási formák is meghonosodtak. Különösen népszerűek az úgynevezett „tanulási centrumok”, amelyek egy-egy téma köré szerveződnek, legyen az a zene, a művészet vagy a nyelvtanulás. De például az iskolai konyha és a könyvtár is ilyen tanulás-centrumként szolgálnak. Ezeket a központokat a tanulók spontán, bármikor, minden további nélkül látogathatják. Néhányan, bizonyos időszakot átívelően naponta ugyanabban a centrumban tanulnak, megpróbálván egy témakörön belül, aránylag rövid idő alatt átfogó tudásra szert tenni. Ugyancsak kedveltek a különböző workshopok is, amelyek – igény szerint – lehetnek néhány órásak, naposak, de eltarthatnak akár hetekig is.

A témák itt is igen széles körre kiterjedőek: a klasszikus iskolai tárgytól az olyan területekig, mint a környezetvédelem, a jóga vagy a filozófiai szövegek olvasása.

Abban az esetben, ha egy diák érdeklődést mutat egy bizonyos téma iránt, de annak tanítását az iskola nem tudja biztosítani, elhagyhatja az iskola területét és felkereshet az iskolán kívül is olyan helyeket, amik megfelelnek érdeklődési körének (pl.: múzeumok, autószerelő műhelyek, vagy akár a közelben fekvő tengerpart). Yaacov Hecht szerint ez a lehetőség kiváló alkalmat kínál arra, hogy az iskola és a környezete közötti kapcsolat intenzívvé váljon, a kölcsönös csere lehetősége megalapozódjék.

Annak érdekében, hogy a személyes fejlődés, a tanulási eredményesség követhető legyen, minden gyermek és fiatal a tanév elején egy személyes mentort választ, akivel rendszeresen találkozik. A mentor érdeklődik a személyes közérzet iránt, támogatja az egyént lehetőségei megvalósításában és segíti a hosszútávú tanulási célok meghatározásában. Hecht kihangsúlyozza, hogy ezeknek a tanulási céloknak nem kell feltétlenül egy tudományos téma köré csoportosulniuk. Jónéhány dolgot az ember nem a tanítás során, hanem a közös , szabad játék óráiban, a kávézóban folytatott beszélgetések alatt, vagy egyszerűen a környezete megfigyelésekor sajátít el.

A választás szabadsága lehetővé teszi a fiatalok számára, hogy erősségeiket és gyengéiket reálisan tudják felbecsülni. Egy egészséges önbizalom, döntésképeség, s a saját maguk kitűzte feladatok célra irányuló megoldása mind olyasmiről, ami segíti a diákokat abban, hogy az iskola befejezése után sikeresen boldoguljanak az életben.

5. Zárszó

A demokratikus iskolák, jelen példában a Hadera Demokratikus Iskola, a diákok óriási mértékű bevonódását-szerepvállalását teszik lehetővé. Itt nincsenek előre megadott tervezetekbe és szervezeti keretekbe kényszerítve, minden lehetséges dologban maguk döntenek. A demokrácia nem az osztályok képviselőiből álló kormányzati forma vagy üres közhely, hanem valósággá vált szervezeti felépítmény és életforma.

A szabadság a választásra , a függetlenségre, a saját döntés meghozatalára a diákokból öntudatos egyéneket farag. Egy egyszeri osztálytanács vagy diákképviselet már csupán a koncepciójából következően sem teszi lehetővé a tanuló személyiségének ilyen nagy mértékű kibontakozását. Ez persze koránt sem jelenti azt, hogy ezek a módszerek feleslegesek lennének, sokkal inkább azt, hogy további intenzív fejlesztésre szorulnak. A Hadera Demokratikus Iskolában tapasztalható erőteljes diákrésztétel, valamint a tanulási módszerek sokszínűsége teszik számomra ezt az intézményt „álmiskolává”. Azt hiszem, érdemes a demokratikus iskolák projektjét szem előtt tartani, alaposan tanulmányozni, s amennyit csak lehetséges, tanulni belőle.

A fordító megjegyzései:

(1) A szerző a cikk megírásakor (2009) 20 éves, a berlini SV Bildungswerk szeminárium hallgatója. Akkori tervei között szerepelt :egy hosszabb izraeli tartózkodás során valamilyen önkéntes munka vállalása, s emellett egy ottani demokratikus iskola meglátogatása is.

(2)SV Bildungswerk:berlini egyesület, mely szemináriumokat, továbbképzéseket szervez a diákok iskolai képviselőinek és érdekérvényesítésének hatásosabb működése érdekében. Tevékenységükről bővebben:

(3) Yaacov Hecht: a demokratikus iskola-mozgalom egyik kiemelkedő gondolkodója, vezetője, teoretikusa és gyakorlati szakembere. 29 éves volt , mikor megalapította az IDE-t és a Hadera Demokratikus Iskolát. 1993-ban többek közt az ő kezdeményezésére szerveződött meg az első Nemzetközi Demokratikus Nevelés Konferencia (International Democratic Education Conference-IDEC). Munkásságáról és jelenlegi tevékenységéről többet a következő honlapon lehet olvasni:

**Forrás: Demokratische Schulen und
Demokratebildung in Israel (von Robert
Stark)-2009**

Fordította: Járainé Felvidéki Szilvia

Kapcsolódó oldalak:

- demokratikus iskolák világszerte
- Jerry Mintz: Szabadság és demokrácia az oktatásban